

Nr 149.

Ankom till riksdagens kansli den 18 maj 1920 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av en radiostation för trafik med Nordamerikas Förenta Stater. (4:e avd.)

Uti en till riksdagen den 19 mars 1920 avlåten, till statsutskottet hänvisad proposition (nr 372) har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels för anläggning av en radiostation för trafik med Nordamerikas Förenta Stater för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, att utgå av lånemedel,

dels ock, vid bifall härtill, besluta, att de i förslaget till riksstat för år 1921 bland inkomsterna under rubriken »I. Fast upplåning» upptagna lånemedel skola höjas med 2,000,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet för utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

Bristen på direkt telegrafförbindelse mellan Sverige och transmarina länder gjorde sig under kriget starkt kännbar. Även efter fredsslutet äro, såsom av Sverige-Amerikastiftelsen i dess i ämnet gjorda framställning framhållits, förhållandena i detta hänseende mindre goda och torde så förbli en lång tid framåt. De befintliga kablarne äro starkt belastade och torde även befinna sig i mindre gott skick, och dessutom kvarstår olägenheten av att telegrammen i viss mån kunna bliva föremål

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 6 saml. 60 häft. (Nr 149).

för kontroll och störningar. Öppnandet av en direkt telegrafförbindelse med Amerika har därför i propositionen betecknats såsom ett riksintresse, vilket till följd av ett flertal omständigheter måste anses hava blivit vitalt.

En direkt telegrafförbindelse mellan Sverige och Nordamerika kan anordnas på två sätt, antingen medelst undervattenskabel eller på trådlös väg. Frågans lösande på det förstnämnda sättet har bland annat av kostnads-hänsyn lämnats ur räkningen. Vidkommande det andra alternativet eller förbindelsens anordnande genom trådlös telegraf, säger telegrafstyrelsen, att det icke lider något tvivel, att man numera kan genom en sådan anläggning ernå i stort sett samma resultat som på den gamla kabelvägen, nämligen en praktiskt taget oavbruten förbindelse, som är i stånd att fylla de kommersiella kraven.

En av de första förutsättningarna för att en dylik plan skall kunna genomföras är att garantier vinnes för befintligheten på andra sidan Atlanten av en motsvarande anläggning, med vilken samverkan kan komma till stånd. Något avtal uti berörda hänseende, ej ens preliminärt, har ännu icke kommit till stånd. Telegrafstyrelsen har emellertid i detta sammanhang uttryckligen framhållit, att denna fråga måste vara fullständigt klarlagd, innan arbetena med den eventuella svenska stationen påbörjas, likasom ock att anläggningsarbetenas igångsättande böra bliva beroende på särskilt beslut av Kungl. Maj:t.

Vad därefter beträffar stationens typ och platsen för densamma, har ansetts böra tagas under omprövning frågan om möjligheten och lämpligheten att för nu ifrågavarande ändamål utbygga Karlsborgs radiostation. En ytterligare utbyggnad av denna redan för närvarande under varje timme av dygnet med inomeuropeisk trafik upptagna station till erforderlig effektivitet, skulle emellertid i själva verket innebära en fullkomlig ombyggnad av densamma, vilket skulle kräva så betydande utgifter, att det är fara värt att de skulle föga understiga kostnaden för anläggning av en helt ny station, och redan med hänsyn härtill har ett dylikt alternativ för frågans lösning måst förkastas.

Vill man således upprätta en direkt telegrafförbindelse med Nordamerika, finnes enligt telegrafstyrelsens mening ingen annan väg att gå, än att uppföra en ny radiostation av en storhetsordning 3—400 kw. antennenergi och en antennströmstyrka av omkring 350 ampère, och bör stationen arbeta med en våglängd av omkring 17,000 meter. För uppbärandet av antennen har styrelsen tänkt sig master av 200 meters höjd, varigenom den effektiva antennhöjden skulle bliva omkring 170 meter. Denna storlek på stationen anser styrelsen vara nödvändig för säkerställande av reguljär förbindelse natt och dag året om.

Stationen skulle byggas i två skilda avdelningar, belägna omkring 30 km. från varandra, en för avsändningen och en för mottagningen av telegrammen. Härigenom möjliggöres samtidig sändning och mottagning, och stationens trafikkapacitet ökas till den dubbla. All expedition förlägges till mottagarstationen. Från denna sändas de avgående telegrammen på vanlig telegrafledning till sändarstationen, där linjeströmmen åverkar reläer, vilka i sin tur direkt och automatiskt ombesörja utsändandet av radiosignalerna. Sändarstationens bemanning utgöres således under normala förhållanden endast av maskinpersonal.

Av tekniska skäl bör stationskomplexet i avseende på longitud förläggas till västkusten och i avseende på latitud söder om den punkt, där storcirkeln från Newyork genom Norges sydspets träffar svenska kusten. Läget skulle således bli vid eller söder om Falkenberg. Vid bestämmandet härav måste givetvis hänsyn, förutom till de tekniska kraven, tagas jämväl till möjligheten att erhålla det för stationens drift erforderliga kraftbeloppet av omkring 1,000 hästkrafter, och detta såväl ur säkerhetsynpunkt som av ekonomiska skäl utan alltför långa ledningar.

Kostnaderna för stationen hava beräknats till omkring 10,000,000 kronor.

Vid beräkning av stationens räntabilitet har telegrafstyrelsen utgått från 12-timmars drift per dygn, vilket till att börja med torde vara tillräckligt för trafikens avvecklande. Totala årsinkomsten har för den första tiden uppskattats till 1,278,000 kronor. Då driftkostnaderna beräknats till 850,000 kronor, skulle således uppstå ett driftöverskott av 428,000 kronor, utgörande 4,3 % på anläggningskapitalet. Detta resultat ernås dock icke så länge dyrtiden, med därav föranledda lönetillägg till personalen, fortfar.

Å andra sidan bör man beakta, framhåller telegrafstyrelsen, den betydliga vinst, som kommer allmänheten till godo i form av lägre taxor för telegrammen.

För telegram till Amerikas första zon (innefattande, bland andra platser, Newyork) betalas för närvarande vid befordran kabelvägen kr. 1,37 per ord för vanliga och kr. 0,58 per ord för presstelegram. Då motsvarande ordavgift för radiotelegram från Sverige över den norska Stavangerstationen är satt till kr. 0,96 för vanliga och kr. 0,48 för presstelegram, är den högsta avgiften för den svenska radiobefordringsvägen därmed given. Telegrafstyrelsen anser det vara att förmoda, att den eventuella stationen i Amerika kommer att godtaga dessa taxor för den svenska vägen.

Utskottets
yttrande.

Såsom i propositionen omförmålt, ombesörjes för närvarande telegraftrafiken mellan Sverige och Nordamerika huvudsakligen på två vägar, nämligen antingen över England eller över Frankrike, till vilka länder kabelförbindelser, som ägas av det Store nordiske telegrafselskab i Köpenhamn, utgå från Sveriges västkust. Till följd av den ofantliga ökningen i trafiken äro de transatlantiska förbindelserna numera icke tillräckliga för trafikens snabba tillgodoseende, utan avsevärd försening av telegrammen förekommer i stor utsträckning. Och ej heller har den nya telegraufförbindelsen, som öppnats inom den nya norska radiostationen i Stavanger, medfört någon mera märkbar förbättring med avseende å telegrammens befordringstider. Enda utvägen att för vårt lands del åstadkomma en ändring till det bättre i dessa förhållanden har därför ansetts vara anläggandet av en radiostation av sådan storlek, att tekniskt tillfredsställande telegraufförbindelse med Amerika kan åstadkommas. Efter de under krigsåren vunna erfarenheterna om svårigheten att under tider av utrikespolitisk spänning upprätthålla förbindelserna med länderna på andra sidan Atlanten torde en sådan anläggnings betydelse för vårt land ligga i öppen dag. Kommerskollegium har ock i sitt tillstyrkande utlåtande ansett sig kunna uttala det omdömet, att de med stationens anläggning och drift förbundna ekonomiska risker mer än väl uppvägas av den ifrågasatta stationens betydelse i synnerhet för befordrandet av våra handels- och sjöfartsförbindelser med Nordamerika, främst Nordamerikas Förenta Stater, och stationens därav följande nytta för vårt lands ekonomiska utveckling.

Med hänsyn härtill och då statsmakternas beslut i ärendet ansetts vara en så gott som nödvändig betingelse för att telegrafstyrelsen skall kunna komma till uppgörelse angående den korresponderande radiostationen å andra sidan Atlanten, har utskottet ansett sig böra tillstyrka att beslut om anläggandet av en dylik radiostation nu fattas, oaktat någon närmare utredning rörande förslagets genomförande icke ännu föreligger.

I avseende å det tekniska utförandet av stationsanläggningen framgår av den lämnade utredningen, att ett flertal olika system, företrädade av skilda bolag, därvid kan komma i användning. Telegrafstyrelsen har från dessa olika bolag under hand infordrat förslag med approximativa kostnadsuppgifter. Något val av system har dock ännu icke ägt rum, utan befinner sig detta spörsmål alltjämt på den förberedande utredningens stadium. I propositionen har emellertid betonats önskvärdheten av att stationen snarast möjligt bringas till fullbordan. I anledning härav får utskottet, under erinran om den alltjämt fortgående utvecklingen på radioteknikens område, framhålla, att nyssnämnda önskemål om anläggningens snara färdigställande icke må tillgodoses med åsidosättande av intresset utav

att erhålla en stationsanläggning, som under sitt framtida bruk visar sig besitta en i möjligaste mån teknisk fulländning.

Beträffande frågan om anslag för ändamålet har utskottet icke funnit anledning till erinran mot att, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, ett belopp av 2,000,000 kronor nu avsättes å 1921 års riksstat. För rätt till användningen av detta belopp synes emellertid böra göras till förutsättning att i sammanhang med blivande framställning om ytterligare anslag närmare planer och kostnadsförslag rörande utförandet av anläggningen underställas riksdagens prövning.

Under återopande av vad utskottet sålunda anført får utskottet hemställa,

att riksdagen må för anläggning av en radiostation för trafik med Nordamerikas Förenta Stater för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, att utgå av länemedel.

Beträffande Kungl. Maj:ts förslag om höjning av inkomsttiteln »Fast upplåning», kommer utskottet att avgiva utlåtande i annat sammanhang.

Stockholm den 18 maj 1920.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, N. A. Nilsson, H. F. Lamm, H. M. Bäckström, J. L. Widell, C. G. Ekman, O. U. B. Olsson, O. Bergqvist, E. A. Hallin, J. Jeansson, C. I. Asplund* och *C. P. V. Nilsson* samt

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *J. Jönsson* i Revinge, *P. Nilsson* i Bonarp, *O. H:son Waldén, S. Bengtsson* i Norup, *W. Bäckström, C. R. Jansson* i Falun, *J. Erlansson, A. J. Andersson* i Gävle, *O. Nilsson* i Örebro, *K. E. W. Söderhielm* och *J. D. Norman*.

Reservation:

av herr *A. J. Andersson* i Gävle.
